

Bijzondere vogel (2)

Maricée Ten Bosch & Virry Schaafsma

Het is een zachte avond in november als wij aanbellen bij het echtpaar Hulscher. We worden hartelijk ontvangen en nemen plaats in de grote woonkamer met gebloemde gordijnen. Het hoge plafond en de inrichting zorgen voor een gezellig ouderwetse sfeer.

Jan zit op de bank onder een enorm batikken wandkleed waarop grote zwarte vogels te zien zijn. Ooit gemaakt door zijn zoon tijdens een studiejaar in Noorwegen. We zullen meer horen over Rikus. Hij is de oprichter van stichting Wólka, een organisatie die kleinschalige biologische landbouw en kleine boeren in Polen ondersteunt. Een van de projecten van Wólka is het stimuleren van agrotoerisme. Er is inmiddels een heel netwerk opgezet van traditionele boerderijen waar gelogeerd kan worden. Onder vogelaars is het gebied in Noordoost-Polen, de Biebrzamoerassen en het oerbos van Bialowieza, al langer bekend. Jan en Marian Hulscher hebben meerdere vogelreizen hierheen gemaakt; zij gaan dan mee als gids. Eind april 2010 gaan zij er weer naartoe, met de nachttrein. Marian komt binnen met de koffie en de koekjes. “Onze belangstelling is heel breed”, zegt Jan, “niet alleen voor vogels, maar ook voor insecten, waaronder vlinders, en planten.”

Hoe is het allemaal begonnen?

Jan: “Ik kom uit een gezin met acht kinderen. Het was nogal vol binnen, dus gingen we veel naar buiten. Ik vond dat heerlijk.” Jan wilde leraar worden, gym of biologie. Aha, vandaar dat Jan meedeed aan de Elfstedentocht. Nu kunnen we ook de gebreide blauwe schaatsmuts plaatsen die Jan’s winters draagt. “Ik heb twee keer officieel meegedaan, de barre tocht van 1963 heb ik nog tot aan Harlingen uitgereden.” “Een enorme prestatie!”, roept Marian op de achtergrond. En één keer heeft Jan de tocht

een dag vóór de officiële tocht in zijn eentje uitgereden. Het was die dag prachtig weer, een dag later niet.

Toch werd het geen gym maar, na een gesprek met beide docenten, biologie. “Ik heb daar geen moment spijt van gehad.”

Groningen stond heel goed aangeschreven, niet in het minst omdat Luuk Tinbergen er doceerde. Net als Piet Glas deed ook Jan Hulscher mee aan het onderzoek naar het gedrag van de Vink op de Veluwe dat Tinbergen leidde.

“Ik was nog jong en daar heb ik veel geleerd over hoe je een onderzoek opzet. Voor Tinbergen ging ik naar Groningen, maar hij was toen helaas net overleden. Later werkte ik onder leiding van Rudi Drent, dat was natuurlijk ook heel erg goed.”

Jan Hulscher heeft 35 jaar onderzoek aan Scholeksters gedaan. K.H. Voous schrijft het zo: “Weinigen zijn met evenveel succes zó zeer gericht geweest op de bestudering van één soort als Hulscher op de Scholekster.”

Waarom de Scholekster?

Jan: “Kijk, het ging natuurlijk niet om de Scholekster. Het had net zo goed een andere vogel kunnen zijn. Je hebt altijd te maken met een zeker toeval. Na de Watersnoodramp in 1953 werd er begonnen met het Deltaplan. Ik sloot me aan, als HBS’er bij een groep enthousiaste KNNV’ers en NJN’ers. Er bestonden ook plannen om de Waddenzee in te dammen. We wisten dat het een belangrijk gebied voor vogels was, maar er waren nog helemaal geen kwantitatieve gegevens. En dat is natuurlijk enorm

belangrijk. Ik heb toen gezegd: ‘Doe mij de Scholekster maar’, zo ging dat.”

Binnen zijn studie aan de universiteit kon dit Scholeksteronderzoek worden voortgezet.

“De Scholekster is geen trekvogel, je kunt dus het jaar rond onderzoek doen. We keken rond Drachten naar broedvogels in het binnenland in vergelijking met een kolonie op Schiermonnikoog. Maar onderzoek doen in cultuurland is erg lastig, dus na een paar jaar hielden we daarmee op en deden we alleen nog Schiermonnikoog.”

In de kast staat een perfect skeletje van een Scholekster, heel verfijnd, met alles erop en eraan. Jan: “Die heb ik besteld bij een heel goede preparateur. Je leert een vogel niet kennen als je hem van binnen niet kent, hè?” Vanaf het begin is Jan betrokken geweest bij de oprichting van Avifauna.

“Er was hier geen Avifauna, Groningen was een witte plek. Loterijman is de initiatiefnemer geweest. Wij hebben destijds een heel eigen manier van waarnemen opgezet door de provincie te verdelen in verschillende biotopen.”

We spreken over de verschillen tussen het

waarnemen vroeger en tegenwoordig. De materialen zijn zo veel verfijnder geworden. Er werd destijds alleen gebruikgemaakt van verrekijkers, telescopen waren er nog niet. Jan staat op, hij zal dat deze avond nog verschillende keren doen om het een of ander uit een andere kamer te halen en te laten zien, en komt al gauw terug met een doos met kijkers en oculairs. Hij haalt een oude Zeiss uit de doos.

“Dat is wel een mooi verhaal”, begint hij. “Ik moest in militaire dienst in Breda. Daar was in de oorlog een Duits vliegtuig neergestort. De vader van mijn slapie was toen als een van de eersten in de buurt en had deze kijker meegenomen. Mijn slapie deed er niets mee en voor fl. 25,- kon ik hem kopen.” Jan laat ons zien waar hij de hakenkruisen op de kijker heeft weggekrast. “Daar wou ik natuurlijk geen gedonder mee hebben.”

Even later verdwijnt Jan opnieuw naar een andere kamer en komt terug met een stapel zwarte boeken. *Notulen* staat er in zwiery letters op de kaft. “Jammer, sinds een jaar zijn deze boeken niet meer te krijgen. Ik moet het nu doen met een dunnere versie. Vanaf 1957 heb ik hier de waarnemingen in



bijgehouden.” Wij mogen door de boeken bladeren en zijn enorm onder de indruk. In een duidelijk leesbaar handschrift is minutieus alles genoteerd, hier en daar onderstreept en aangevuld met tekeningetjes, ingeplakte veertjes en blaadjes. In het veld heeft Jan een kleiner boekje mee, thuis wordt alles uitgewerkt in deze boeken.

“Voor het artikel over de Brilduikers, dat ik samen met Egbert Boekema voor *De Grauwe Gors* schreef, hebben we alles nageplozen uit deze aantekeningen.”

De boeken hebben geen index. Dat een en ander nu met de computer gebeurt, heeft enorme voordelen, vindt hij. Iedereen kan gebruikmaken van elkaars waarnemingen, waardoor je veel sneller en breder onderzoek kunt doen. Het is daarom goed dat men zo veel mogelijk waarnemingen doorgeeft op de diverse sites.

Wat was voor u de mooiste tijd?

Jan: “Het werken met mijn studenten vond ik altijd heel erg stimulerend. Dat was zeker een mooie periode. Vijf studenten uit mijn groep hebben een dissertatie over de Scholekster geschreven, dat is toch een mooie score?” Dankzij de ondersteuning van professor Drent kon Jan doorgaan met zijn onderzoek naar de Scholekster. Dat betekende jarenlang van maart tot oktober bivakkeren op Schier. In de weekeinden kwam hij dan thuis. Een van de kinderen is er zelfs bijna geboren.

“Het was natuurlijk heerlijk op het eiland, maar toch ook hard werken. Je leefde met eb en vloed en had altijd onregelmatige tijden. Dat kon heel vermoeiend zijn. Ik wilde ook weten wie er 's nachts op het nest zat. Je moest dan al vroeg in de schuilhut gaan zitten, zodat de vogels aan je konden wennen. Mijn record in een schuilhut is 18 uur. Maar toen wist ik wel dat het mannetje de hele nacht in z'n eentje heeft gebroed, dus het is de moeite waard geweest.”

En wat wordt het volgende onderzoek?

Hij lacht: “Dat weet ik nog niet. Ik vind het altijd heel erg interessant om het landschap te lezen. Je kunt daar zo veel uit afleiden.

Overal waar ik toevallig kom, probeer ik het een beetje te begrijpen. Kijk, dit gebied hierken ik natuurlijk wel het best. Wat ik ook al een aantal jaren doe als ik door Haren fiets, is ruipennen van Houtduiven verzamelen. Ik heb inmiddels een hele stapel zakjes met Houtduifpennen.”

Jan staat alweer op en komt even later terug met een bruin papieren zakje met vogelveren.

“Kijk, dit is nu het zakje dat ik bij de deur heb. Van twee Houtduiven die ik van een jager heb gekregen, heb ik zelf de pennen uitgetrokken en ze genummerd. Aan de hand van een losse pen kijk ik of ik hem weer terug kan brengen naar een bepaald nummer. Zo kun je dan de rui beschrijven. Het moet allemaal nog geanalyseerd worden. Dan wil ik er nog wel eens een artikelje voor *De Grauwe Gors* over schrijven. Maar ik denk dat ik er nog wel een jaar of twee voor nodig heb.” Hij moet er zelf om lachen. Het gaat om het krijgen van een bepaald idee en het vervolgens ook echt gaan doen.

Jan laat ons de mappen zien waarin hij vogelveren (en soms ook pootjes) heeft verzameld. Prachtig gesorteerd op grootte, datum en met de naam van de vogel.

We zien de rode staartveertjes van de Blauwborst. “Deze vind ik zelf ook een van de mooiste.” Alle veertjes van een Zanglijster. Jan is een zeer gepassioneerd wetenschapper, dat wordt in de loop van deze avond wel duidelijk. Wetenschap is passie!

Mogen wij je nog vragen welke vogel je zelf graag zou willen zijn?

Jan: “Op de middelbare school schreef ik eens een opstel: Met de vogels mee naar Afrika. Het leek mij altijd al mooi om als trekvogel de wereld onder je door te zien schuiven. Dan kom je al gauw bij de grote roofvogels, die vliegen erg hoog en langzaam. Het zijn dagvliegers, ze zien dus veel. En het zijn slimmerds, ze maken gebruik van thermiek en vliegen dus goedkoop qua energie. Ze doen er ook lekker lang over. Tegenwoordig weten we zoveel meer, door het zenderen van de vogels. Je krijgt al bijna het gevoel dat je met ze meevliegt.”

We herinneren ons het Franse echtpaar (Claude Nuridsany en Marie Pérennou) dat na Microcosmos de film Travelling Birds maakte. "Geweldig, magnifiek!", vindt Jan. Terug naar de vraag.

Welke roofvogel wordt het?

Jan: "Bijvoorbeeld een Visarend. Ik zal zeker niet de Scholekster kiezen, haha!"

Wij nemen afscheid, hoewel we graag nog veel meer zouden willen weten. Eén avond is eigenlijk niet genoeg om te weten te komen wat Jan Hulscher bewogen heeft en nog steeds beweegt. Maar ieder kan de kans grijpen om hem te ontmoeten, want ook in eigen land leidt hij gelukkig nog steeds excursies.

Met dank aan Jan en Marian Hulscher.

Literatuur

De Grauwe Gors 32 (2004), nr. 1: Blauwe Reiger maakt golfbeweging met hals. Jan Hulscher.

De Grauwe Gors 32 (2004), nr. 2: Het seizoensverloop van de Smient. Jan Hulscher en Jeroen Nienhuis.

De Grauwe Gors 34 (2006), nr. 1/2: Zwarte Kraai Corvus corone als predator van zoetwatermossels? Jan Hulscher en Peter Driessen.

De Grauwe Gors 36 (2008), nr. 1: Ganzenexcursie naar Zuidwest-Friesland op 1 december 2007. Jan Hulscher.

De Grauwe Gors 36 (2008), nr. 3: Een puzzel: Roek of Zwarte Kraai? Jan Hulscher en Peter Driessen.

De Grauwe Gors 37 (2009), nr. 1: Fraters en andere vinkachtigen in de Westerbroekstermadepolder winter 2008/09. Jan Hulscher en Peter Driessen.

De Grauwe Gors 37 (2009), nr. 2: Aantallen en seksratio van de Brilduiker in Lauwersmeer en aangrenzend waddegebied. Jan Hulscher en Egbert Boekema.

Het Vogeljaar 57 (2009), nr. 4: Het samen foerageren van Brilduikers en Kokmeeuwen. Jan Hulscher en Egbert Boekema.

Voous, K.H. 1995. *In de ban van vogels.* Utrecht.

Meer over de vogelreis met Jan en Marian Hulscher op: www.wólka.org.

DUTCH BIRD ALERTS

het laatste
vogelnieuws
direct op je
mobiel !!





Kijk direct op:
www.dutchbirdalerts.nl
Jaarabonnement EUR 36,00 voor DBA-leden


